

ANTTI SALMINEN

Todelliset kumoukset alkavat maanalaisina ja näkymättöminä, pimeästä ja yöstä. Mutta kuka olisi silti arvannut, että tulivuoret ja öljylähteet olisivat 2000-luvun alun keskeisimpiä radikaaleja? Islantilaiset Eyjafjallajökullin tuhkat taivaalla ja Macondo-lähteen öljy Meksikonlahdella kaksoisvalottivat, vahingossa ja täsmällisesti kuin juopunut munkki, kerskakapitalismin reunaehdot ja asettivat omansa.

*

Keväisen tuhkamyrskyn päivinä taivas oli tyhjä. Pohjois-Suomen yö kajasti kuuleman mukaan vihreänä ja päivisin auringon ympäröi epämuotoinen halo. Harmaa pilvi liikkui Eyjafjallajökull-jäätiköltä itään ja kaakkoon. Ilmatilan saattoi sulkea vain lentokoneilta. Kun Heathrow'n lentokentän valotaulut paloivat punaisella lähtöaulojen kaakeloiduissa autiomaissa, kiurun ja uutukyyhkyn kevätmuutto oli jo täydessä käynnissä.

*

Sisukkaat, poeettisen oikeudenmukaiset ja konkursikypsät islantilaiset ilkkuivat business-luokkalaisille Twitterissä: ”Pahoittelut lentojen myöhästymisestä, Eurooppa. Tähtäsimme Lontooseen, mutta tulivuoren laukaiseminen ei ole erityisen tarkkaa puuhaa!” Vastaavaa korkeimman kertaluokan repostelua nähtiin viimeksi vuonna 1588, kun maagikko John Dee väitti nostattaneensa Englannin kanaalissa myrskyn, joka tuhosi Espanjan armadan viimeiseen jolleen.

*

Pienemmässä mittakaavassa sama koettiin Suomessa, kun loppukesällä vanhojen naisten nimillä kastetut myrskyt pyyhkivät suomenniemen yli. Arkielämän kannalta kyse oli ohimenevästä häiriöstä, kokonaisen elämäntavan näkökulmasta karvaasta totuudesta: ei-inhimillinen vastarinta paljasti kertaheitolla kompleksisten yhteiskuntien haavoittuvuuden. Uuraisten leirintäalueella sata asuntovaunua tuhoutui syöksyvirtauksessa kymmenen sekunnin aikana. Yksikään suomalainen šamaani ei tosin ottanut iskua vastuulleen.

*

Blogissaan insinööri ja tutkija Dmitry Orlov ehdotti viime huhtikuussa, että paras vertailukohta Macondo-

Bacchus ja agathodaimon, taustalla Vesuvius.

lähteen turmalle ei ole vuoden 1989 Exxon Valdez -öljyturma, vaan Tšernobyl. Ei ole sattumaa, että suurimmat yksittäiset ympäristöonnettomuudet liittyvät energiantuotantoon. Raakaenergian vuoksi on laskennallisesti kannattavinta ottaa suurimmat riskit. Mitään tekemistä tällä riskinotolla ei ole kokeellisen elämän kanssa, vaan se pyrkii turvaamaan saavutetun riiston. Amerikan oseaaninen tšernobyl ei pohjimmiltaan johtunut turvamääräysten kiertämisestä, vaan teknologisesta transgressiosta. Macondoa porattiin nykyteknologian ja -tietämyksen ääri rajoilla ja niiden yli. Tuli todistetuksi, että huippu-tieteen ja huipputeknologian liitto on haurain ja kestä-mättömin länsimäisen järjen saavutus. Teknologisen ole-mistavan perusongelmia ei ratkaista teknologialla, mutta se on täysin kykenevä itsetuhoon, pilattuaan ensin veden ja ilman.

*

Nykyhallituksen mukaan tämä ei koske Suomea. Suo-messa on hiljaista ja kaikki hyvin. Mukautumiskyvyttö-mämpää ja yksituumaisempaa yhteiskuntaa kuin nyky-Suomi on vaikea kuvitella. Erimielinen demokratia on ruvella. Henkinen ja materiaallinen omavaraisuus ja -pe-räisyys ei ole kenties koskaan ollut kauempana. Maan alta kumpuava esimerkki riittää: laskutavasta riippumatta Suomi lukeutuu kymmenen öljyriippuvaisimman maan joukkoon. Tämäkään ei koske Suomea: se tekee kipeää.

*

Australialähtöinen *Collapse*-lehti käsittelee uusimmassa yli 500-sivuisessa numerossaan 'geofilosofiaa'. Kyse ei ole uudesta nimestä ekoriittiselle ajattelulle. Geofilosofia pyrkii laajentamaan filosofian materialistisen perustan pohdintaa. Geofilosofit väittävät, että filosofian mah-dollisuuksia eivät määritä pohjimmiltaan materialistiset tuotantosuhteet, vaan esimerkiksi maankuoren energia-lähteet, painovoima, horisonttiviivan pituus ja auringon rata. Kysymys on yhtä kaikki maaperän rakenteesta, siitä ajattelun humuksesta, joka on ollut liian likaista ja väkevää useimmille filosofeille. Viesti on selvä: on kai-vettava syvemmälle. Menetelmät ovat olemassa. Useille alkuperäiskansoille nämä asiat ovat olleet itsestäänsel-vyyksiä, eikä niiden muotoiluun ole tarvittu Deleuzea ja Guattaria.

*

Ajattelun hurjuutta ja todellista filosofista vastarintaa olisi ajatella maata maana, ja ymmärtää moninaiset ja vä-rikkäät kytkökset, joilla vaikkapa mestari Eckhartin filo-sofia, paikallinen permakulttuuri ja radikaali demokratia voisivat liittyä toisiinsa. Objektivisen tieteen kanssa tällä ei ole välttämättä mitään tekemistä, ja olkoon niin. Mitä jos syntyjen dialektiikkaa etsittäisiin välillä esimerkiksi Herakleitokselta: ”Tulen muutokset: ensin meri ja sitten merestä toinen puoli maata ja toinen tulihöyryä; maa liu-

kenee mereksi ja säilyttää mittansa saman lain mukaisesti joka vaikutti ennen kuin se muuttui maaksi.” Tai: ”Tuli elää maan kuolemaa, ilma elää tulen kuolemaa; vesi elää ilman kuolemaa, maa veden.”¹

*

Öljylähteet on tukittava vedenalaisilla roboteilla. Tu-livuoriin on asennettava katalysaattorit. Kunpa niin. Mutta todella suuret voimat ovat harvoin erityisen jär-keviä ja hallittavissa, ainakaan sen järjen mittapuulla, joka pyrkii kontrolloimaan niitä. Kun läpijärkevä ja faustinen teknologia kohtaa tektonisen tiedostomattoman, geolo-ginen *Unheimliche* pääsee purkautumaan. Mitä Freudkin tästä sanoisi, ei ole juuri nyt järin kiinnostavaa.

*

Vedenpinta väreilee lasissa. Kenties siirtymä on jo tapah-tunut, ja todistamme enää jälkijärjestyksiä. Mutta varmaa on, että todellinen fragmentoituminen on vasta alka-massa. Tällä kertaa ei ole kyse postmoderneista identitee-teistä ja alakulttuurien uusheimoutumisesta. Euroopan perusrakenteet, eivätkä vain ne, ovat jo liikkeessä. Yksin PIIGS-maiden velkataakat ovat jo nyt täysin kestä-mättömällä tasolla. Talouden vihreät versot puskevat helteiden paisuttamasta ruumiista.

*

Elokuun alussa brittiläinen Capital Economics -analyysi-yhtiö povasi euroalueen elinajaksi viisi vuotta. Tätä yllät-tävämpää on, että samat ekonomistit pitivät talousalueen hajoamista kivuttomimpana vaihtoehtona jäsenmaille. Rikkinäistä ei tarvitse hajottaa, ja kuolleen elvytyksen voi jo lopettaa. Sen sijaan sopii veikata, olemmeko nyt laattojen törmäys- vai erkanemiskohdassa. Vastauksesta riippuen lopputuloksena on vuoria tai saaria. Kum-matkin ovat perinteisesti hyviä pakopaikkoja ja vaihtoeh-dokkaan elämän mahdollistajia. Ei ole vähiten filosofian tehtävä löytää nykytilanteesta pakoon kohti todellisuutta.

*

Ei-inhimillinen vastarinta, tulivuoren tai uuttukyyhky-n muodossa, ei johda niinkään vallan-, vaan elämänku-moukseen. Ajattelun asia on etsiä arvaamattomia liittolaisuuksia jälkimmäistä kumousta edesauttavien voimien kanssa. Polku on kapea, tutkimaton ja auki. Maan-alainen totuus ei ole pikkuporvarillisen kiusallinen, se on kaamea. Aika näyttää onko se myös hyvä.

Viite

- 1 Herakleitos, *Yksi ja sama*. Suom. Pentti Saarikoski. Otava, Helsinki 1971.